

מכיל מדור עברי עם שער מיוחד: סי מבוא הדקדוק לר' בנימין. באור על סי פתח דברו לר' מאיר בר' שלמה בר' דוד. הוציאם לאור דוד שמואל לאווינגר. בודאפעשט, תרצ"א.

Möller, H. Strophenbau der Psalmen... 47 ע' ראה

מן. ספרות יפה עברית של ימי הבינים.

מודינא, יהודה אריה בן יצחק, דיואן יו"ל ע"י ושמעון ברנשטיין.

ראה ק. ס. שנה מ' ע' 486.

ד"ר ש. ברנשטיין, שהמיל על עצמו את הסורח של הוצאת הספר הזה, ראה ענין וחובה לעצמו להקל על הכנת השירים לתכנס ולצורתם, ומלבד המבוא הכללי שצריך באנגלית, ופעמו שאין בלשון זו מאמר מקיף על רימא ממודינה, כאילו אפשר שאדם יהא מסוגל לעמוד על צירופי-הלשון הדקים והמורכבים של המחבר ולא יהא בידו כדי הכנת מבוא עברי של המבאר — שקד לפרש במפורט כל שיר בדרך של זיהוי האישים והמאורעות, קביעת התאריכים ובדיקתם, הזכרת המקומות המקבילים שבכתבי-המחבר והביאורים שניתנו בעבודות-מחקר שונות על המודינה וזמנו וכיוצא באלה. מבחינה לשונית ראה להבליט את דרכי-השימוש של המחבר, מקורי-ביטוייו, השימוש במקראות מפורשים ומאמרי-חז"ל וכדומה, בין שהם נתונים כפשוטם ובין שניתנו להם פנים של שחק וחרוד וכיוצא בהם. הקורא, שאינו יוכל שלא להצטער על שב. לא ראה להגיש את השירים כשהם מנוקדים, לא יוכל גם שלא להצטער שמלאכת-הביאור לא נעשתה בשלמותה ובדרך כלל יתקשה בכמה וכמה מקומות להבין, מה שישה ברר לעצמו המבאר ואם ברר לו שישה בכלל. כך, דרך משל, נוהג ב. לעורר את הקורא על מקורי-ביטויים מיוחדים והוא נוקט במונח "בטויים עתיקים", שאין ענינו ברור. בעמ' 37 הוא מצוין: "בטויים תלמודיים ועתיקים: הניצוה, שיחה נאה, משובב כך, על כל מין" ולכאורה יוכל הקורא להיות סבור, שהמונח "עתיקים" מתייחס על צורת-ביטוי קדומה שאינה בתניך (כאילו ביטויי התניך אינם עתיקים) אך בעמ' 40 מצוין ב.: "בטויים תלמודיים ועתיקים: התירה, הצטרף, פירוץ, קיום, נדמית, ליקח רשות, לישא זווית" וכדוע שיש כתובים מפורשים כמו: "התר אגודות מוסה" (ישע' נ"ח, ו) או "בנותינו כזווית מחושבות" (תלים, קמ"ד, י"ב) וכן באותו עמוד עצמו: "בטויים עתיקים: מלין, נשכר, התנצלות, יקובל, מוכרח, צרכו" וגם כאן עולה זכר-כתוב כמו "ועצור במלין מי יוכל" (איוב ד', ב). יחוד נכלס ערבוב זה במקום כמו למשל, בעמ' 43: "בטויים תנ"כיים: כסל חרמון (תהלים קל"ג, ג), שכול ואלמון (ישעי' י"ז, ט') — צ"ס: מ"ה, ט' — רצוא ושוב" (יחזק' א', י"ד) ובאותו עמוד גופו: "בטויים עתיקים: פרוודו, תפלה, ניצוץ, אוירות, לאמנות (באמת)" ויש כידוע כתוב מפורש "היה החסון לנעורת ופועלו לניצוץ" (ישעי' א', ל"א), וכן מצוין ב. בעמ' 45 "בטויים עתיקים: יתראה, בשום זמן, יסופר, מטאורע" וכאן עולה זכר-כתובים, כמו: "ויאמר יעקב לבניו למה תתראו" (ברא', ט"ב, א') או "ויום לא אעשה היסופר לו כי אדבר" (איוב ל"ז, ב), ונמצא שאין הקורא יכול לעמוד על גררו המדויק של אותו מונח. וראוי לציין, כי המבאר כאילו נתייגע לאחר קצת עמודים וכל אותה ההרמוזה על אפ"ה-ביטויים ומיונס נפסקת. כשב. בא להראותנו מקורם של המקראות או מימרות חז"ל, שהמחבר נשתיע בהם,

קשה להבין על שום מה זוכה מקרא אחד או מיטרה אחת לתשומת-לב ואילו חברים וחברות הדומים להם בכל אינם נזכרים להלומין. כך, למשל, אינו מעיר על "ותרון לו בעל הלשון" (ר"ח. 5; ר"ט, 14) שהוא עדה"כ קהלת ר' י"א; על "ועל כל פשעים תכסה סברה" (קל"א, 1) שהוא עדה"כ משל ר', ר"ב בשונו מלה אחת (אהבה-סברה); על "לא כסף הב, לא שולחן הוד מלא כל קרא" (ס', 3) שהוא עדה"כ "כי כל שלחנות מלאו קרא צואה" (ישעי' כ"ח, ח'); וכן בבית "זאת ליהודה, אריה ישאג" (ר', 4) הוא מעיר אריה ישאג עדה"כ עמוס ג', ח' ואינו מציון זאת ליהודה עדה"כ דבר' ל"ג, ז' או בבית "מחץ ראש על ארץ רבה, וקרעים רב תלביש נומה" (ר"ו, 23) הוא מציון את המחצית האחת שהוא עדה"כ תלים ק"ו, ו' ופוסח על המחצית האחרת וממילא אינו מציון שהיא עדה"כ משל' כ"ג, כ"א (בתוספת מלה אחת, כעין התאמה ארץ רבה—קרעים רב). בשור מ"ו הוא סבאר 12 חרוזים שסופם יוסף ומראה סמיכותם למקראות ואילו בשור כ"ה שבו 27 חרוזים שסופם שלום אינו שורח ככך, והרי גם כאן סמיכות למקראות כמו דובר שלום עדה"כ אסתר ר', ג'; על רוב שלום עדה"כ תלים ע"ב, ז'; ובוא שלום עדה"כ ישעי' נ"ז ב'; בגבול שלום עדה"כ תלים קמ"ז י"ד (והמחבר משתמש בדרך זה במקום אחר: "שוכב במשכבו בגבול שלום" כ"ה, 6), ואפשר להוסיף, בשורה: "שלח ריו בשלמו הלל בריתו שם רמו מאין מספרי" (קפ"ח, 4) הוא מעיר על סופה שהוא עדה"כ תלים ק"ד, כ"ה ודרך-חידוד (רמש — רמו) ואינו מעיר על ראשה שהוא עדה"כ תלים נ"ה, כ"ב ואף הוא דרך-שינוי וחידוד (בשלומיו—בשלומי, הלל—הלל). הוא מעיר על "וקול אומר ירה" (ר"ג, 9), שהוא עדה"כ בישעי' מ', ו' דרך-חידוד (קרא-יורה) ואינו רואה להעיר על בית קודם "וישטמונו בעלי ביצים" (שם, 7) שהוא עדה"כ ברא' מ"ט, כ"ג ואף הוא דרך חידוד (בעלי חצים—בעלי ביצים; וראה שם בית 8 שחרוזו "חצים"). הוא מעיר על "ומסירו אהודגו" (ל"ג, 4) שהוא עדה"כ תלים כ"ה, ז' דרך חידוד (ומסירו-ומסירו), אך כשמדובר דרך-שחוק דומה במקום אחר: "ישיר בשיר שפה לנאמנים" (ל"ז, 19) אין הוא מעיר שהוא עדה"כ "מסיר שפה לנאמנים" (איוב י"ב, כ') ודרך חידוד (ישיר-מסיר). בבית "כי איש מגואלינו הוא, פן את פושעים אחי נמנה" (כ"ה, 15) הוא מעיר על המחצית השניה שהוא עדה"כ ישעי' נ"ג, ר"ב ואינו מעיר על המחצית הראשונה שהוא עדה"כ רות ב', כ' ולשיר ע"ז הוא מביא נוסחה מכת"י אדלר ובה שורה: "נכבד את פה שועים נמנה" וחבל שאינו מעיר על החידוד, ולא זו בלבד שאינו מעיר על מקומות כמו "במסתו של שלומי" (קצ"ו, 12) שהוא עדה"כ בשה"ש ג', ז' ודרך חידוד (שלשלת—של שלומי) או "ולעין אראלים אין הסתר מגדת" (רנ"ג, 6) שהוא עדה"כ אסתר ב' כ' ודרך חידוד (אסתר-הסתר והוא דרוש קדום על אותו כתוב "למה נקרא שמה אסתר על שם שהיתה מסתרת דבריה", מגילה ר"ג, ע"א), אלא שאינו רואה אפילו להעיר במקומות שהמוריה מרמו על כך כדרכו, כמו "ברח"ל בעמו" (קפ"ו, 4) שהוא עדה"כ ויקי' י"ט, מ"ז ודרך חידוד (רחל-רכיל), וזה נושא הצני"ה" (ר', 23) שהוא עדה"כ שמו"א י"ז, ז' ומתפרש לשני פנים (צנה-סגן, צנה-קור), לסדר-הביאורים יש להעיר כי ב. עובר בלא ביאור על "לכבוד חתן תמים בישרא"ל" (קס"א, 4) ומבאר רק כשאותו חידוד נזכר שנית "על הוד חתן תמים" (קס"ד, 8). ובכלל כדאי היה להעיר שהשימוש בחידוד זה מצוי הוא אצל המחבר בגיוונים שונים ומלבד "הוד חתן תמים" (קצ"ב 10) מביא ב. בעמ' 250 מתוך "חיי יהודה" לענין אחר פסקה ובה הביטוי: "חתן דמים למעלות", שהוא דרך חידוד (למולות—למעלות), אך ראה גם גיוון אחר: "על חתן תמים דעים" (קע"ב, 2) ואין ב. מעיר על צירופם של שני כתובים (חתן תמים-תמים דעים עדה"כ איוב ל"ז, מ"ז) ואפשר שמדרך-חידוד

זה נמשך שחוק אחר "חתן דעה ומפעלים" (קפ"א, 4) שנעשה מתוך פסיחה על נקודת-הקשר המשותפת: חתן (דמיס-תמים) דעה. וכן פוסח ב. על ביאור-דוגמה של צירוף אסוציאטיבי: גבר יהיר ולא יגוה במשכנו" (ק"ו, 12) שהמלים הראשונות עדה"כ חבוק ב' ה' והמלה האחרונה עדה"כ "וישב עמי בגוה שלום במשכנות" (ישעי' ל"ב י"ח) וכן אינו מעיר על "גדר לאורחותיו — עד כי נתיבותיו יישר ולא עוה" (5, 10) שהוא עדה"כ "גדר דרכי בגוית עוה נתיבותי" (איכה ג' ט') ומתוך אסוציאציה לדעה"כ "ארחי גדר ולא אעבר ועל נתיבותי חושך ישים" (איוב י"ט, ח') וכדומה.

במערכת-החידודים קשה להבין על שום מה מכאן ב. את אלה ומינה את אלה, במה זכו הראשונים ומה חסאו האחרונים. כך פוסח הוא על "מורה וצורה" (ו, 1) ואינו מעיר עדה"כ דבר' כיא, י"ח ועל החידוד (סורר—צורה, וראה "סורר מורה" קל"ד, 1); וכך על "בפועל דיו לכבודך" (א, 23) כדאי היה להעיר שהוא חידוד עדה"כ דבר' ל"ג, י"א (פועל ידיו—פועל דיו). ועל שום מה לא העיר לבית "וארש רופאים תפיל" (ע"ו, 18) שהוא עדה"כ "וארץ רופאים תפיל" (ישעי' כ"ו, כ'); ובתורת השומר' נתיבנו עוד רפאים אסחים, אסאים, חסאי, כלומר רופאים), ולמה לא העיר על "מנחת קינות היא מנחת זכרון" (י"ט, 5) שהוא עדה"כ במדבר ה' ט"ו ודרך חידוד (קנאות—קינות) וכן על "מלכי בגילות עליות" (קצ"ה, 9) שהוא עדה"כ "את גולות עליות" (שופ' א', ט"ו) ודרך חידוד (גולות—גילות, שפחות). וכן אינו מעיר על "ראה תקרה לקיר לא תפלא" (ב, 260) שהוא עדה"כ "והרסתו את הקיר אשר שחתם תפלא" (יחזקאל י"ג, י"ד; וראה גם החרוז "וירא דבר תפלא" ב, 262), וכן אינו מעיר על "מנחת יהודה זעיר העוים" (קס"ד, 1) שהוא עדה"כ "מלאכי ג', ד' וברא ל'ו, ל"א דרך חידוד (שעיר—זעיר) ואף אינו מזכיר בדומה לכך "מאת מקריב צעיר חסאת" (קס"ב, 4) שהוא עדה"כ ויקי ט', ט"ו שחידודו אחר (שעיר—צעיר), ואולי צריך היה גם להעיר על "שוכבת ערבות, עדי כל יעירון" (רפ"ו, 3) עדה"כ "סולו לרוכב בערבות" (תלים ס"ה, ה') והוא הדין בבית "איילו פיננו כיום שורה, רנה כהמון גלגל חור" (קצ"ד, 6) שהוא חידוד לפי "איילו פיננו מלא שורה כיום ולשוננו רנה כהמון גלגל חור" (קצ"ד, 6) (ר"ו, 13) מעיר ב. שהוא רמז לנהדרדעא, אך אינו מעיר על אותו רמז עצמו בבית "מעין דעה נהר פישון" (ר"ח, 3). בדרך כלל מעיר ב. על מאמרי חז"ל ולשונותיהם שבפי המדינה, אך גם כאן פסיחותיו מרובות וכן בבית "למד לשונו אל, אני וודע, לומר" (ל"ה, 14) הוא מסתפק בתיקון משום המשקל (אדע) ואינו מעיר על המימרה "למד לשונך לומר אינו וודע" (ברכות ד', ע"א); לבית "דין גרמא עשר בור" (רס"ו, 9) אינו מעיר על המימרה "דין גרמא דעשוראה ביר" (ברכות ה' ע"ב). ולא זו בלבד שאינו מעיר, דרך משל, על "נא מלשון בקשה" (שם השיר, ק"ד) שהוא לפי המאמר בברכות ט', ע"א או על "השוב עשרתה לישנותה" (ל"ו, 7) שהוא לפי המאמר ביומא ס"ט, ע"ב וכדומה, אלא כשהוא מעיר למלים "יהא מורה שמו עליכם כמורה בשר" (כ"ב, 6) על המאמר "יהי רצון שיהא מורה שמים עליכם כמורה בשר ודם" (ברכות כ"ח, ב') כדאי היה להעיר על מאמר אחר, שבו נבלט דרך חילופי אותיות (מורה—מורא): "מה מורה האמורה בשמשון וכו' אמר ר' יוסי הלא אין מורה אלא של בשר ודם וכו' שכבר היה עליו מורה (נ"א מורה) של בשר ודם" (סוף נזיר). וראה קרוי וכתוב תלים ט', כ"א (שיתה ד' מורה—מורא) ובבית: "הזכור כי כל חסד חיים, צופה לגמול, כתב רש"י" (קכ"ח, 3) אינו טבאר שהמכוון הוא לפירוש רש"י על חסד ואמת (ברא' ט"ז, כ"ט) לפי ביר וכך לשונו: "חסד שעושים עם הסתים הוא חסד של אמת שאינו מצפה לתשלום גמול", ובבית: "לשון אשכנזי לעיל או לרע

לוי (י"ט, 6) אינו מבאר את השחוק (לרע—מלרע—למטה, לרע לו—כלשון לרע לכם רמ"י ז' ו') וכדומה.

ודאי שחזונו הלשוני של המודינה אינו יכול להתמצות בהרמוזות על הדרכים המכוונות שלו בשימוש-כתובים וחובה להפליג לדרכים, שיותר משהוא עשאים הם נעשו בו כמאליהם, בכוחו האסוציאטיבי המרובה וחבל שב. לא ניסה להאיר מינה גדולה זו, כדרך שגם מבארים אחרים אינם נוהגים להפליג ביותר לדרך זו. הרינו להעיר בקצה-המטה על כמה דוגמאות, שהמבאר יכול היה לעורר דעתנו עליהם: „אשר לנקוב בשם אינו מוכן, לזכור דוגיר מחצב גדולים" (א' 27—28) שנשמר בו הר לה"כ „הניסו אל צור חוצבתם, ואל מקבת בור נקרתם" (ישעי' נ"א, א'); „חשב אחיו כי יהיה עוצבי, על כי עזב אשתו היא יחידה" (ב' 195) לה"כ „כי כאשר עזובה ועצבת רוח" (ישעי' נ"ד, ו'); „יוסיף עמל מחשב על קדקדם" (ב' 255) לה"כ „תבואתה לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו" (דב' ל"ג, ט"ז) והמודינה, כנזכר, משעשע בצמד זה (יוסף-יוסף); „לכל איש מתרונן וגבר מתבונן" (כ"א, 14) לה"כ „כגבור מתרונן מיון" (תלים ע"ח, ס"ה) וחידודו (גבור-גבר); „ישיר ניב ברה" (י"ג, 6) לה"כ „בורא ניב שפתים" (ישעי' נ"ז, י"ט) וחידודו (ברה-ברא); „כי לו שבע תורה מצות כסוב וניחו לו לישון" (ר"ח, 13) לה"כ „והשבע לעשור איננו מניח לו לישון" (קהלת ה' ו"א); „אפלה ולא אור מנוצח בחשכה" (ז' 5) לה"כ „צרה וחשכה מעוף צוקה ואפלה מגודח" (ישעי' ח' כ"ב) וחידודו (מגודח-מנוצח) וב. מביא לענין אחר בעמ' 204 תפלת המודינה ובה כתוב: „ובמקום אפלה מגודח אבד מנום ממני". ודאי שהרצאה להעמיק בדרכי האסוציאציה של המחבר צריך להטריח עצמו לפעמים לטוילי עקיפין. דרך משל, לבית „ספר זה קה, כי כל מרקח, תמצא עולה עליו שרשון" (מ"ד, 3) מציון ב. המאמר בשבת ניו ע"ב שסופו ניתן באותו בית, אך כמדומה שאפשר גם לראות ראשו (קח-שמוכנו כאן קנה—קנה שננעץ והעלה שרשון ואפשר פעלה אסוציאציה של הכתוב בירמ"י ו' כ' „וקנה הסוב מארץ מרחק" והמלה „מרחק" נתחלפו אותיותיה: „מרחק"). ואפילו שגיאות שבכ"ו או בדפוס ניתנות לבאור בדרך אסוציאטיבית. כן, למשל, מעיר ב. כי בכת"ו כתוב: „נשאר לבד להם בגלותם, נחת ונחמה ברוב שנים" (ע"ב, 5) והוא מתקן בדין כתביעת-החרוז „שנים" וחבל שאינו מתעורר על המקור האסוציאטיבי של השגיאה (ההקבלה גלותם—שנים), וכן הוא מעיר כי הבית „כים יצא, מצא מוצא, בפשט נרצה, רמו שרש" (כ"ז, 7) נדפס בספר „אמרו שפ" בסדר כזה: „כים בפשט נרצה, מצא מוצא" ונראה לנו לשיער שפעלה כאן האסוציאציה „נהרא נהרא ופשטיה" (חולין י"ח, ע"ב) דרך סמיכות-מושגים (נהרא-ים) ולא נאריך בדרך זה. בתחום-החידוד יש עוד להעיר, כי ב. שהשתדל לעוררנו על החידודים הוך רמזיה על שמות מקומות ואנשים בלועזית אינו רואה להעיר, כי כשהמחבר כותב בשיר לכבוד מחבר הס' *Planta Vitis* ששמו בלשון הקודש „נמע הגפן" את המלים „נמע חיו" (מ"ח, 8) הוא משעשע בחידוד גפן-*vite*, חיים-*vita*. וכן אין הוא מבאר כי במלים „עולים בהרזומרה כנוע אבר" (קצ"א, 6) יש רמו לשם-מקום, שאותו שיר מוקדש להנה בת הנכבד ומעולה משה הכהן מספיר-נברגו" (שם, 3, הר זמרה-שפיר-ברג).

בהערותיו על הקבלות, לנע"ל וכדומה אין הוא רואה לעמוד במפורט על דרכי צורה, כמו סוגי חריוה פנימית ולא זו בלבד שהוא מניח בלא הערה מקומות כמו: „מהרה צא לחוף אל כל פנה, ולרוץ ולא תחוס גם לא תחמולי" (ט"ז, 2) וכדומה לכך: „נא רנץ אנוש חרוץ" (מ"ז, 13) או „זהב כסיפ נרפש ואם גבור, מחר הלא חלש הנה הנז" (ק"ו, 6)

אלא שיש שהוא פוסח על צד זה כשהוא סוממסומאמי לשרר ועומד על איזה גילוי צדדי שבו. כן, למשל, הוא מצוין לשרר ל"ח: "העיר-האיר ומקום-עקום לנע"ל, כאילו אין בצורת-השיר הזה צד הראוי להבלטה מיוחדת והוא שבנינו בחריזה פנימית, וקצת חרוזים לשם דוגמה: "פסוק בלי דקדוק וכל סדרו, נשכח והוד נזרו למפלה, גם בטעמים עמים בכן שגו, קרו וכתיב ודגו בבהלה, (לשם חרוז הפנימי שינה מלשון הכתוב, ולא ילדו לבהלה" ישעיה' ס"ה, כ"ג) — עם כי חכם לבב באט שובו, שם הוא קָרַב לבו (עדה"כ תלים נ"ה כ"ב) לקלקלה, — יגע וכן מצא ולרבים, זכה במשאבים ברוב המלה, — מבין ותלמיד ישמחו בראותי, תוכה לטובה אות והלולה", וכן אין הוא יגע להעיר על מינו שחוק כמו "כירי הנו וכירי חרש" (כ"ה, 12) והוא שחוק מצוי או "ולוי כל מבוכה — בדמעה מבכה" (ז' 9) וביחוד בחילופי-אותיות, כמו: "לבושים עשה להוד שעה" (ב, 92), לא מאן האמן" (שם, 277), "בחר במחברתו" (ל"ז, 16), "גם יחרוש מלול רחש רכימה" (4) וכדומה.

בתחום-הפירושים לכל שיר ושיר יש להצטער שבכמה מקומות קשר-הכנה, כשעורת המפרש נדרשת במיוחד, אין הוא רואה לסייע בידו. כדוגמה קמנה ישמש שיר ע' שהוא בן שתי שורות וקשה-הכנה ולא זכה לבאור. ויש שב, מודה שאין הדברים נהירים לו, אלא שאינו מקל על הקורא שיהא מורח עצמו בכירוס. כך, למשל, אין הוא יודע בשיר קס"ב הכתוב בצורת "כוכב" לקבוע בדיוק את סדר השורות ואף פתרון החידה נעלם ממנו, ועם כל זאת אינו רואה טוב לפניו להביא שרמט-העתק מכת"ל, אך גם מנסה של ב, שעריבוב-השורות מורגש בו, נראה לנו קצה-פתרון של החידה. קודם כל יש לתמוה שאין ב, מבאר שהבית "את יעלת פורים בני חבר" (שם, 10) מכוון לאסתר ואף נעיר, כי בשני הבתים "אוכל לישראל בתוך מרבך, אצל אשר נבחר לזבח פסח" (שם 9,8) הכוונה היא ל"מין" (אוכל במדבר) ו"שה" (שמו' י"ב, ג', קרבן פסח) כלומר מנשה, והלא מנשה ואסתר הם הזוג שלכבודו נכתב השיר. אנו גם משערים, כי הבית "אלף בראש שנה ונתעבר" (שם, 6) מתפרש שנה"א+שניו וכ. מעיר לענין אחר בעמ' 208, ושנת שניו היתה שנת עבור. קצת הערות לפירושים: על שיר ו' מעיר ב, שאפשר צריך להוציאו מסוג שירי הנוער אינו מעורר על כך שהאומר "עסקתי בה מקצת ימי, תשיב באמת, לא שין קוף ר"ש" (שם, 7) ממילא אינו נער ואולי גם טרומז הניגוד לעסק התורה, כלומר משחק הקלפים, בשקיר ר"ת שחוק קלות ראש. לבית "את שבת כוכב" (קפ"ט, 9) הוא מעיר, שזה חידוד במקום כוכבי-שבת, כאילו שבתאי (סאטורן) עצמו אינו שם-כוכב והרמזותו על שבתאי שהשיר מוקדש לו. לבית "כי ראתה כי גדל שלה" (רל"ב, 8) מעיר ב, שאין המלים מחוורות לו ואולי צ"ל שיה, ופליאה שלא נעזר בביאורו שלו עצמו שהאשה, שאותו שיר הוא ציון-קברה, מתו בניה בחייה והבית, לקח האם על הבנים" (שם, 6) מלמדנו שמיתתה סמוכה היתה למיתתם וכאן צד שרה לבת-שבוע, שגניה מתו עליה "וירבו הימים ותמת" (ברא' ל"ה, י"ב) ובביר וירבו הימים שנים עשר חדש, והרמזה היא על הכתוב: "עד יגדל שלה" (ברא' ל"ה, י"א). וכעין דרך דומה מצוין אחר: "אשה עצורה פה... בעלה בחייו לה, לב ער אונן" (רס"ב, 2) שכאן המהבר הסתרי, כמדומה, מאחורי הכוונה הגלויה גם הרמזה הכויה (עצורה-ממונה, עצורה-השוכת-בנים, לב ער עדה"כ בשה"ש ה', ב' ולפי הרוש בביר שהוער מן העולם ופירשי שנתרוקן, ואונן לפי הדרוש שהביא אנינה לעצמו. הבית "אעתיקנו לך, אז (או) על יד עץ יער, או בידו הנשרים" (כ, 12) מניח ב, בלא פירוש ופירוש דוידוון אומר שסתום הוא ואפשר שמרמז לפתגם אימלקי ונראה לנו שצריך

לתקן על יד נץ יער, או בירי הנשרים שהוראת נץ היא גם falco ובעוף זה השתמשו להולכת-אגרות ועל סמיכות-העופות האלה ראה: המכונתך יאבר נץ... אם על פיך יגביה נשרים (איוב, ל"ט כ"ז-כ"ז) ויפה תיקן דוידוון שיש לקרוא בבית הקודם ויאמר לא אשלה... עתה על יד צורים לא צורים" אלא "צורים", כלומר שלוחים. לבית על הצלחת, כל בן אדם, לבו תמרה, הוגה אימה" (י"ב, 8) בא באור: "שבת קני"ב ע"ב כל מי שיש לו קנאה בלבו עצמותיו מרקיבין וקשה לעמוד על קשר שבין הבית ובאורו שהדרך מהגוייר אימה עד רקב עצמות רחוקה קצת ואולי צריך לתלות הביאור בבית, כל שוב עמית, רע הוא אליו ומנוחתו, לו למהומה" (שם, 6).

יש להצטער שהמבאר, שסגנונו אינו משוכח ביותר, לא נשמר מליקויים, כמו אפיינו הוא בעד המודינה" (עמ' 61) "שם הכניסו להדיוואן" (עמ' 76), "נעטר למלך פולין על לילה אחד" (עמ' 210), "היו פונים אלא (אליו) בעד ציונים כאלה" (עמ' 149), "על עוד נצר אחד" (עמ' 174), "שמונה עשרה שורי תהלה" (עמ' 95) וכדומה. דב ששוק

טז. ספרות יפה עברית חדשה.

כהן, מ. ח. ג. ביאליק. ראה ע' 22.	אריכא, י. לחם וחזון. ראה ע' 14.
ליפסון, מ. אנשי מדות. ראה ע' 23.	אָרְנַבּוּרְג, א. חזית מאחדת. ראה ע' 14.
מאזנים; גליון ביאליק. ראה ע' 11.	הארץ; גליון ביאליק. ראה ע' 10.
מורואה, א. חוג המשפחה. ראה ע' 24.	אשמן, א. מן המצר. ראה ע' 14.
מן, ת. טוניו קרָגֶר. ראה ע' 24.	באום, ו. גרנד-הוטל. ראה ע' 14.
נברוב, א. טשקנט-עיר הלחם. ראה ע' 24.	בוק, פ. ס. האדמה הטובה. ראה ע' 14.
נוסימבובים, ל. מסתרי קָנְקו. ראה ע' 25.	ביאליק, ח. ג. כתבי ... ראה ע' 14.
הסולל; קבץ ספרותי. ראה ע' 38.	ביתר; ירחון. ראה ע' 8.
פויכטֶנְבֶּרְג, ל. מלחמות היהודים.	בת מרים, י. מרחוק ... ראה ע' 16.
ראה ע' 26.	גובינז, ז'. א. הרנסנס. ראה ע' 16.
פלוצֶר, ג. מדם בוזרי. ראה ע' 26.	דבר-מוסף ביאליק; מוסף ביאליק לילדים.
הציוני הכללי; שבועון. ראה ע' 9.	ראה ע' 10.
קבק, א.א. בין יסובין מדבר. ראה ע' 26.	וויניטש, א. ל. מרדות. ראה ע' 19.
שבילים; קונטרס ספרותי. ראה ע' 12.	טרַן, ב. אנית המתים. ראה ע' 21.
שמאלי, א. אנשי בראשית. ראה ע' 30.	יפה, י. א. המעין ... ראה ע' 21.